

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Modul č. 12

Rozšířený sylabus a metodická doporučení pro realizaci kurzu Individuální pedagogická praxe

Dílo bylo zpracováno v rámci projektu „Podpora pregraduálního vzdělávání budoucích učitelů na UK“, registrační číslo projektu CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_068/0016093, financovaného prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

Toto dílo s názvem „Rozšířený sylabus a metodická doporučení pro realizaci kurzu Individuální pedagogická praxe“ od autorky PaedDr. Nataši Mazáčové, Ph.D. je dostupné pod licencí Creative Commons BY (varianta: BY-SA) 4.0 International. Licenční podmínky jsou dostupné na adrese [http://creativecommons.org/licenses/by\(varianta by-sa\) 4.0/legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by(varianta by-sa) 4.0/legalcode). Při zachování těchto podmínek, tedy především uvedení původu díla (varianta BY-SA + zachování licence), jste oprávněni dílo šířit, upravovat, a to i komerčně.

1. Charakteristika předmětu

Individuální pedagogická praxe je kurz, zařazený v magisterském studijním programu Specializace ve vzdělávání na Husitské teologické fakultě UK s cílem posílit reflektivní pojetí praktické složky studia učitelství na Husitské teologické fakultě.

Jedná se především o přístupy k rozvíjení teoretické reflexe praktických zkušeností studentů v roli začínajícího učitele, dále na přístupy k rozvíjení didaktických znalostí obsahu, především cestou porozumění integraci obecné a oborové didaktiky. Další významnou oblastí prohlubování dovedností studentů je management heterogenní třídy jak v rovině teoretické přípravy, tak v rovině praktické ve vlastní výuce v průběhu Individuální pedagogické praxe.

Souvislá pedagogická praxe je realizovaná v posledním ročníku magisterského studia. Koncepce, pojetí a organizace kurzu vychází z reflektivního modelu vzdělávání budoucích učitelů a konceptu na dokladech založeného učitelského vzdělávání. Z tohoto důvodu je jeho nedílnou součástí reflektivně a sebereflektivně zaměřený seminář. V tomto projektu byl pilotně ověřen a následně zaveden do běžné výuky kurz Pedagogická sebereflexe, který je prezentován v samostatném dokumentu Rozšířený syllabus a metodická doporučení pro realizaci kurzu Pedagogická sebereflexe.

Kurz Individuální pedagogické praxe je jednosemestrální povinný kurz. Pedagogická praxe je zaměřena na individuální aktivitu – komplexní poznání výchovně vzdělávací práce ve škole. Tato praxe je realizována ve spolupráci s fakultními spolupracujícími základními a středními školami a jejich učiteli. Stěžejními aktivitami studentů jsou pozorování vyučovacího procesu a vlastní výuka na vybrané škole. Další významnou aktivitou jsou pedagogicko-psychologické a didaktické rozbory pozorovaných jevů s významnou oporou o znalosti z pedagogiky, psychologie a zejména didaktiky. Součástí pozorování a rozborů je vedení studentů k sebepojetí, sebereflexi a systematickému sebehodnocení ve vztahu k učitelské profesi. Studenti mají příležitosti diskutovat, a tak si formovat vlastní názor na genderové aspekty ve vzdělávání. Studenti vedou pečlivé zápisy svých pozorování v pedagogickém deníku. Záznamy z pozorování a další úlohy, jež se váží k předmětu zakládají do pedagogického deníku či studentského pedagogického portfolio. Kurz podporuje kultivaci osobitého pojetí výuky, které je teoreticky podložené a argumentované (student dovede srozumitelně vysvětlit a zdůvodnit své pojetí práce - proč věci dělá určitým způsobem, jaké si klade cíle, z jakých teoretických zdrojů a zkušeností vlastních i kolegů vychází apod.).

2. Cíle a zaměření praxe

Individuální pedagogická praxe směřuje k podpoře a rozvíjení klíčových učitelských kompetencí. Studenti postupně získávají zkušenosti s výukou v celém kontextu práce ve třídě, vnímají fungování kultury celé školy a zároveň mají příležitost reflektovat úroveň vlastní učitelské způsobilosti.

Cílem kurzu je seznámení se školním prostředím a obsahem práce učitele. Tedy rozvíjet a podporovat učitelské kompetence v celém rozsahu:

- Konstituovat individuální vyučovací styl studenta/studentky.

- Získat zkušenosti s výukou v celém kontextu fungování třídy, případně školy.
- Rozvíjet dovednosti organizace výuky společného vzdělávání žáků v heterogenní třídě.
- Rozvíjet dovednosti individualizace a diferenciací výuky.
- Rozvíjet dovednosti rozeznávat genderové nerovnosti a další typy znevýhodnění při práci ve třídě.
- Ověřit si úroveň začátečnické učitelské způsobilosti a stanovit si cíle a úkoly dalšího profesního růstu.
- Rozvíjet dovednosti reflexe a sebereflexe.
- Rozvíjet dovednosti spolupráce se spolustudentem a fakultním učitelem ze spolupracující školy.

3. Podpora a rozvoj profesních činností a kompetencí studentů v průběhu pedagogické praxe

Základním východiskem pro přemýšlení o podpoře a rozvoji očekávaných kompetencí studentů je popis jejich kvality. Vzhledem k tomu, že autorka modulu měla příležitost být u tvorby, pilotáže a použití nástroje pro hodnocení a sebehodnocení studentů učitelství pro 1. stupeň základní školy při vedení praxí studentů na Pedagogické fakultě UK v předchozích letech, za základ popisu očekávaných kvalit učitelských kompetencí u studentů na Husitské teologické fakultě se stal tento původní, ověřený dokument nástroje s názvem Soubor profesních kvalit studenta na pedagogické praxi.

Tento nástroj byl upraven v kontextu studia učitelství na Husitské teologické fakultě. Zároveň upravená verze byla konzultována s učiteli a vedením ze spolupracujících škol.

Evaluační nástroj pro hodnocení a sebehodnocení studenta učitelství na Individuální pedagogické praxi na HTF UK je tedy popisem očekávaného rozsahu a kvality absolventa učitelské přípravy na Husitské teologické fakultě. Je studentům učitelství prezentován jako velmi významný dokument, s kterým pracují po celou dobu Individuální pedagogické praxe. Může se stát také důležitým nástrojem sebezrovoje v dalších letech pedagogické práce.

Evaluační nástroj má potenciál pomáhat jak samotným studentům v oblasti reflexe a především sebereflexe, tak také provázejícím učitelům na spolupracujících školách a samozřejmě slouží i VŠ pedagogům při koordinaci a hodnocení praxe studenta.

Základní funkcí nástroje je profesionalizace pedagogické praxe v oboru učitelství, sjednocování pohledů VŠ pedagogů a provázejících učitelů na způsobilost studentů při individuální pedagogické praxi. Dokument zároveň přispívá k podpoře systémové spolupráce HTF UK a spolupracujících škol.

Je důležité zmínit, že nastavená výše a rozsah nároků na kvalitu rozvíjených kompetencí studenta učitelství na HTF UK v průběhu pedagogické praxe bude v dalších letech předmětem dalšího ověřování a finalizace, proto není dokument výstupem tohoto modulu.

Přinášíme příklad konkretizace rozvíjených kompetencí studentů v oblasti plánování výuky:

3.1. Profesní činnosti a kompetence v oblasti přípravy a plánování výuky:

- Vytváří samostatně písemné přípravy na vlastní výuku v souladu s podněty a podporou provázejícího učitele.
- Systematicky plánuje výuku vzhledem k cílům deklarovaným ve školním vzdělávacím programu, v tematických plánech výuky, popř. v týdenních plánech a s ohledem k individuálním vzdělávacím možnostem a potřebám žáků. v přípravách se snaží formulovat reálné výukové cíle.
- K naplnění výukových cílů a podle charakteru učiva volí vhodné metody a organizaci výuky, vybírá smysluplný obsah a promýšlí návaznost, komplexnost a provázanost učiva.
- Při plánování diferencuje nároky na žáky, rozsah učiva, metody a organizaci výuky.
- Plánuje a promýšlí důkazy o učení se žáků, tedy z čeho a jak lze poznat, že žáci spolu s ním dosáhli stanovených cílů.
- Již v procesu plánování předvídá různé situace, které mohou při výuce nastat, snaží se promýšlet didaktickou analýzu učiva konkrétních tematických celků, např. předvídá možné způsoby řešení úkolů žáky, náročnost učiva, obtíže, které při porozumění učivu mohou u žáků nastat.
- Výuku plánuje a promýšlí s ohledem na individuální vzdělávací potřeby a možnosti žáků.

4. Klíčová témata kurzu

- Hospitace/pozorování v hodinách provázejícího učitele.
- Hospitace/pozorování v hodinách druhého studenta.
- Vlastní výuka studenta.
- Analýza vlastních výstupů a hospitovaných hodin s fakultním učitelem a dalším praktikantem.
- Reflexe výuky dalšího praktikanta.
- Evaluační nástroj pro hodnocení a sebehodnocení, principy práce s evaluačním nástrojem pro hodnocení a sebehodnocení.
- Dokumentace pedagogické praxe, tvorba Pedagogického deníku, Studentského portfolia.

Součástí seminářů a pedagogických rozborů jsou diskuse na následující témata:

- Učitel, učitelská profese, sebereflexe studentů, sebeuvědomění a sebepojetí posluchačů vzhledem k nárokům učitelské profese.
- Osobnost současného žáka, perspektivy jejího rozvoje, charakteristika žáka.
- Podstata a smysl reflexe a sebereflexe vlastní výuky.
- Hospitace, rozборы, besedy, diskuse, vlastní výuka studenta.
- Projektování (plánování) na různých úrovních práce učitele.
- Principy, podstata a smysl plánování, příprava a plán hodiny.
- Projektování (plánování) na různých úrovních práce učitele.
- Principy formativního hodnocení žáků.
- Kultura školy.
- Škola jako sociální skupina s výrazným vzdělávacím programem a pozitivním komunikativním prostředím.
- Možnosti a limity organizace výuky v procesu společného vzdělávání žáků v heterogenní třídě.
- Genderové nerovnosti a další typy znevýhodnění při práci učitele ve třídě.

5. Klíčové činnosti studenta

Individuální pedagogickou praxi doporučujeme realizovat ve dvojici studentů u jednoho zkušeného provázejícího učitele na spolupracující škole. Student může tuto praxi vykonávat také individuálně. Student během souvislé individuální praxe zastává řadu činností:

- Náslechy ve výuce cestou pozorování – hospitační činnosti.
- Příprava na vlastní výuku.
- Samostatná přímá výuková činnost.
- Reflexe výuky s fakultním učitelem.
- Sebereflexe vlastní výuky.
- Asistentce ve výuce dalších učitelů.
- Možnost párové výuky se spolužákem a fakultním učitelem.
- Mimovyučovací činnosti ve škole.
- Činnosti při mimoškolních aktivitách.
- Účast na pedagogických radách, setkání předmětových komisí, školeních apod.
- Práce s evaluačním nástrojem pro hodnocení a sebehodnocení vlastní výuky.
- Spolupráce na realizaci projektových činností.
- Párová výuka s učitelem či spolužákem.
- Spolupráce na tvorbě didaktických materiálů a pomůcek do výuky.
- Spolupráce při organizaci výuky ve škole a mimo školu na různorodých akcích.

- Spolupráce při přípravě a realizaci třídnických hodin.
- Podpůrné výukové činnosti – např. doučování žáků, příprava žáků na přijímací zkoušky apod.
- Účast na seminářích na fakultě.

6. Organizace Individuální pedagogické praxe

Na začátku kurzu student pojmenuje dovednosti, s kterými vstupuje do kurzu (speciální kurzy, zkušenosti, zájmy apod.) a zpracuje společně s fakultním učitelem, který individuální pedagogickou praxi vede stručný projekt, nástin své práce s cíli, ke kterým bude v průběhu praxe směřovat, pod supervizí VŠ pedagoga. Nedílnou součástí tohoto projektu je časový harmonogram – plán všech činností.

Společně formulují konkrétní cíle, ke kterým bude student v průběhu praxe pod supervizí VŠ pedagoga směřovat.

Individuální pedagogická praxe může být zároveň zaměřena na realizaci drobného akčního výzkumu, průzkumu zaměřeného na řešení diplomových prací apod.

Student si v průběhu kurzu vede pravidelné záznamy o svojí pedagogické činnosti, zaznamenává reflexe a sebereflexe v pedagogickém deníku, vede si podrobné záznamy z pozorování a z reflexí.

Doporučenou součástí zadání je domluva a realizace rozhovoru se školním psychologem a speciálním pedagogem ve škole.

Nedílnou součástí této praxe je tedy vedení a zpracování Pedagogického deníku či Studentského portfolia. Student si v průběhu kurzu vede pravidelné záznamy o svojí pedagogické činnosti, zaznamenává reflexe a sebereflexe v pedagogickém deníku. Nedílnou a velmi významnou aktivitou během individuální pedagogické praxe je reflexe a sebereflexe aktivit studenta. Tato reflexe probíhá průběžně s učiteli ve škole a také na reflektivních seminářích na fakultě.

Nedílnou součástí praxe je průběžné získávání informací o tvorbě a reflexi individuálních vzdělávacích plánů žáků, o práci školního poradenského pracoviště, o vedení dokumentace o žácích s SVP, o nastavených pravidlech spolupráce ve škole, o pravidlech komunikace s rodiči žáků se SVP.

Jako významná podpora pro individuální práci s Evaluačním nástrojem pro hodnocení a sebehodnocení pedagogické praxe je realizace informativního semináře, který je určen jak studentům, tak provázejícím učitelům.

6.1. Výběr školy pro praxi

Pedagogická praxe je realizována v prostředí základní nebo středních škol, včetně gymnázií.

Praxe probíhá přednostně na fakultních nebo spolupracujících školách. Seznam těchto škol je k dispozici na katedře učitelství u garanta praxe. Student si může vybrat školu pro praxi samostatně. Pokud si samostatně nevybere, pomůže s výběrem školy garant praxe na HTF UK, který zároveň domlouvá možnosti praxe s vedením škol. Pokud se praxe koná na jiné než fakultní spolupracující škole, je třeba ošetřit smluvně vztah školy a HTF UK např. krátkodobou smlouvou, která se uzavírá na období konání praxe.

Povinností studenta je dodržovat vnitřní řád školy a pravidla bezpečnosti práce jak v budově školy, tak i mimo ni. Student musí dbát pokynů vedení školy a dalších pracovníků školy, dodržovat pravidla mlčenlivosti a GDPR. Veškeré činnosti s žáky musí student realizovat výhradně pod supervizí pedagogických pracovníků školy.

V průběhu Individuální souvislé praxe má student možnost spolupracovat dle konkrétních potřeb s výchovným poradcem ve škole, speciálním pedagogem a školním psychologem.

6.2. Vedení Pedagogického deníku

Student si vede v průběhu praxe Pedagogický deník, či Portfolio z praxe.

Podrobný popis doporučení na tvorbu Pedagogického deníku je přímo v dokumentu s názvem Pedagogický deník k individuální pedagogické praxi.

Přehled zadání v Pedagogickém deníku:

1. Charakteristika školy

Zpracujte charakteristiku práce školy, v níž realizujete Individuální pedagogickou praxi, ve které vyjádříte váš názor na kulturu školy.

2. Plán celé individuální pedagogické praxe

Vypracujte plán vašich činností ve škole. Popište, které pedagogické činnosti budete ve škole vykonávat a kdo garantuje realizaci vaší pedagogické praxe a spolupráci za školu.

3. Zpracování příprav na výuku

Vypracujte podrobné přípravy na vlastní výuku.

4. Zpracování podrobné reflexe vaší výuky a následků ve výuce dalších pedagogů

Vypracujte podrobné reflexe vlastní výuky opřené o rozhovory s fakultním učitelem a zaměřené na problematiku mimo jiné individualizace a diferenciaci výuky, genderové nerovnosti a další typy znevýhodnění žáků, nároky managementu v heterogenní třídě.

5. Popis a reflexe podnětných pedagogických situací.

Vyberte a popište minimálně dvě zajímavé, podnětné či problémové situace, které považujete z hlediska vlastní výuky za učící se a rozvojové. Popište tyto situace i s případným navrženým řešením situace.

6. Zpracování závěrečné evaluace vaší pedagogické praxe

Zpracujte závěrečnou reflexi v níž:

- Zpracujete evaluační nástroj pro sebehodnocení a hodnocení na individuální pedagogické praxi.
- Vyhodnotíte naplnění svého plánu (projektu) pedagogických aktivit.
- Popíšete situace a role, do kterých jste se během Individuální pedagogické praxe dostali.
- Vyhodnotíte, které činnosti, aktivity, procesy v průběhu plnění Individuální praxe byly pro vás osobně nejvíce přínosné, rozvíjející a proč.
- Vyhodnotíte limity Individuální pedagogické praxe a vyjádříte doporučení na další proces realizace této praxe.

Nedílnou součástí realizace Individuální pedagogické praxe je vaše aktivní účast na reflektivních seminářích na HTF UK. Každý si připravíte a budete s ostatními studenty – spolužáky z kurzu Individuální pedagogická praxe sdílet alespoň dvě podnětné, např. problémové situace, inspirativní zkušenost z vlastní výuky či jiný zajímavý podnět. Zároveň si připravíte a položíte v diskusi na reflektivních seminářích na fakultě otázky, na které hledáte odpovědi.

POZOR! Všechny popisované situace a charakteristiky dítěte či skupiny žáků je třeba zpracovávat anonymně v kontextu zachování pravidel GDPR.!!!

7. Reflexe a sebereflexe praxe

Nedílnou součástí realizace individuální pedagogické praxe jsou reflektivní a sebereflektivní činnosti studenta s oporou o spolupráci s učitelem ze školy, a především s VŠ pedagogem v semináři Pedagogická sebereflexe.

Případné další reflexe se mohou konat jak přímo ve škole, tak na seminářích na fakultě. Zhodnocení přínosu praxe probíhá na závěrečném reflektivním setkání na fakultě, jedná se o skupinovou facilitovanou reflexi.

Závěrečnou reflexi student zpracuje v písemné podobě do Pedagogického deníku a připraví si ke sdílení na závěrečný reflektivní seminář na fakultě.

Reflektivní otázky k tvorbě závěrečné reflexe k praxi:

- Jak na mě působilo školní prostředí, ve kterém jsem praxi absolvoval(a)?
- V jakých činnostech se mi dobře spolupracovalo s učiteli a spolužákem ve výuce či mimo ni?
- V čem pro mě byla praxe profesním přínosem a v čem osobnostním přínosem?
- Co jsem se na praxi naučil(a) o práci učitele ve školní třídě?
- Co jsem se na praxi naučil(a) o pedagogické práci s žáky?
- Co na praxi probíhalo jinak, než jsem očekával(a)?
- Jaké pedagogické dovednosti bych u sebe chtěl(a) rozvíjet v následující praxi?

8. Požadavky k udělení zápočtu

Kurz je ukončen zápočtem po předložení pedagogického reflektivního deníku, docházkového listu a reflexe. Předložení časového plánu realizace individuální pedagogické praxe VŠ pedagogovi, výběr vhodné fakultní školy na realizaci IP. Realizace 10 hodin hospitací a následků ve výuce, v které bude student pokračovat vlastní výukou ve vybrané škole, pod vedením fakultního učitele. Vlastní výuka v rozsahu min. 10 vyučovacích hodin na vybrané základní či střední škole. Zpracování reflexí všech následků a vlastních vyučovacích hodin do deníku či portfolia. Předložení Pedagogického deníku či Pedagogického portfolia a reflexe ve skupině studentů v závěrečném reflektivním semináři.

Rozsah činností v průběhu plnění praxe ve škole a mimo ni:

- 10 hodin následků formou pozorování výuky ve třídách, v kterých student pokračuje s vlastní výukou.
- 10 hodin vlastní výuky.
- 10 hodin příprav, reflexí a účasti na seminářích na fakultě.
- 5 hodin tvorby Pedagogického deníku.

Celkový počet hodin praxe je 35

Během semestru se student účastní úvodní informační a organizační schůzky, v průběhu semestru se účastní reflektivního semináře a závěrečné skupinové evaluace. Student může využít skupinovou nebo individuální supervizi v předem vypsáném termínu na HTF UK.

Výuka kurzu bude probíhat ve dvou formách, jako prezenční asistentská aktivita studenta ve výuce v prostředí základní či střední školy a on-line v prostředí MS Teams jako reflexe této praxe s vyučující fakulty v termínech předem dohodnutých se studenty.

9. Benefity Pedagogické praxe pro spolupracující školu, učitele a žáky školy

- Pomoc a podpora žáků s SPV při výuce a mimo ni
- Pomoc a podpora při přípravě na vyučování
- Možnost individualizace a diferenciací výuky
- Zpětná vazba na vlastní pedagogickou práci, jiný pohled tzv. druhé oči
- Podněty pro vlastní výuku, nové nápady, nové metody a formy práce
- Možnost pokračování navázané spolupráce studenta se školou

10. Literatura a další zdroje:

10.1. Základní

FENSTENMACHER, G. D., SOLTIS, J. F. **Vyučovací styly učitelů**. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-471-7.

KORTHAGEN, F. a kol (2011) **Jak spojit praxi s teorií: Didaktika realistického vzdělávání učitelů**. Brno: Paido.

HRABAL, V., PAVELKOVÁ I. **Jaký jsem učitel**. Praha: Portál, 2009.

SKALKOVÁ, J. **Obecná didaktika**. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

ŠVEC, V. a kol. **Praktikum didaktických dovedností**. Brno: PF MU, 1996. ISBN 80-210-1365-6.

FISCHER, R. **Učíme děti myslet a učit se**. Praha: Portál, 1998.

KALHOUS, Z., Z. Obst, O. **Školní didaktika**. Praha: Portál, 2001.

10.2. Doplnující

KYRIACOU, CH. **Klíčové dovednost učitele**. Praha: Portál 1996.

PASCH, M. a kol. **Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině**. Praha: Portál 1998

HENDRICK, C., MACPERSON, R. **Co funguje ve třídě?: Most mezi výzkumem a praxí**. Edukační laboratoř. (2019).

GINNIS, P. **Efektivní výukové nástroje pro učitele**. Edukační laboratoř. (2017).

DYLAN, W, LEAHY, S. **Zavádění formativního hodnocení**. Edukační laboratoř.

SPILKOVÁ, V., TOMKOVÁ A., MAZÁČOVÁ N., KARGEROVÁ, J. a kol. **Klinická škola a její role ve vzdělávání učitelů**. Praha. Retida, 2015, 197 stran, 978-80-7290-832-5.

Rámcové a školní vzdělávací programy

Časopisy Pedagogika, Moderní vyučování, Učitelské listy a Učitelské noviny.

Elektronický materiál Evaluační nástroj pro hodnocení a sebehodnocení studenta na individuální pedagogické praxi.

